

BORATAV'IN FRANSIZCA YAZILARI ÜZERİNE BİR DENEME

Essai sur les écrits français de Boratav

Doç. Dr. M. Öcal OĞUZ*

ÖZET

Boratav'ın meslek hayatının yaklaşık elli yıllık bölümünü oluşturan Fransa günleri hakkında Türkiye'de yeterli yayın bulunmamaktadır.

Türk okuyucusu için biraz da esrarlı bir alan olan Boratav'ın Fransa'daki çalışmalarına bu denemeye küçük bir pencere açmaya çalışacağız.

Bu yazıda, Boratav'ın 1948–1998 yılları arasında Fransızca olarak kaleme aldığı kitap, makale ve tanıtma yazıları üzerine genel bir değerlendirme ile bu yazıların bibliyografik künyeleri bulunmaktadır.

Yazının sonunda yer alan bibliyografya, Tunus'taki çeşitli Fransız ve Tunus kütüphanelerinin koleksiyonlarına dayanmaktadır. Çoğu Fransa'da olmak üzere Avrupa'da yayınlanan Türkoloji veya Sosyal Bilimler konulu dergilerde yer alan bu yazılar, Boratav'ın halkbilim çalışmalarının eğilimleri ve dikkatini yönelttiği konuların genel özelliği hakkında bir fikir vermektedir.

Anahtar Kelimeler

Boratav, Halkbilimi, Fransızca, Tunus

RESUME

Il n'y a pas assez de documents sur la vie de Boratav passée en France, à peu près cinquantes ans.

Nous essayerons d'ouvrir une petite brèche avec cet essai dans ce sujet un peu mystérieux pour les lecteurs turcs.

Vous trouverez dans cet essai une étude générale sur les ouvrages, les articles, et les comptes rendus qui ont été rédigés par Boratav, entre 1948–1998, et la bibliographie de ces documents.

Nous avons préparé cette bibliographie en nous fondant sur les collections des bibliothèques tunisiennes et françaises qui se trouvent à Tunis. La plupart de ces documents ont été publiés dans les revues de Turquologies et de sciences sociales en Europe. Ces documents donnent un aperçu sur les tendances et les remarques scientifiques de Boratav.

Les Mots Clés

Boratav, Folklore, Français, Tunisie

Türk halkbilim çalışmalarının önemli ismi Pertev Naili Boratav'ın 1907 yılında Gümölcine'de başlayan ve 1998 yılında Paris'te sona eren uzun ve fırtınalı hayatı, halkbilimcilerin yanı başında, her düzeyden "siyasetbilimci" nin de dikkatini çekmiş ve çekmeye devam etmektedir. Boratav üzerine yapılan her türlü değerlendirmenin "siyasal yandaşlık" veya "siyasal karşıtlık" duygusallığından tam olarak kurtulmuş olduğunun söyle-

nemeyeceği bu "erken dönem"de, Türk okuyucusu için biraz da "gizemli" bir alan olan "Fransızca Yazıları" bahsine bir pencere açmak düşüncesiyle kaleme aldığımız bu denemenin de "bilimsel nesnelliği" tartışılabilir korkusuyla, "teknik anlamda bilimsel" olmayan hiçbir pozitif veya negatif olarak algılanabilecek duygu ve değerlendirmemizi bu yazıya almaya karar verdiğimiz bir başlangıç cümlesi olarak ifade edelim.

* H.Ü. Ed. Fak. Türk Halkbilimi/Université d'Acettepe, Faculté des Lettres, département du folklore turc.

Öncelikle "Boratav'ın Fransızca Yazılarının Bibliyografyası" olarak hazırlamadığımızı belirtmemiz gereken bu denemede yer alan Boratav'a ait yazılar, Tunus Üniversitelerinde ve bu ülkedeki Fransız Araştırma Enstitülerinde yer alan kaynaklara dayanmakta olduğundan "eksikliğin oranı" hakkında belirli birşey söylemek şansına sahip değiliz. Tunus'un 1956 yılından önceki statüsünün "Fransız Ortak Pazarı" kavramı içinde "Deniz aşırı eyalet" biçiminde belirlenmiş olması nedeniyle, Fransa'da yayımlanan her türlü süreli yayın ve önemli eserler, "zorunlu dağıtım ağı" çerçevesinde Tunus'a da gönderilmiş olduğundan ve uzun yıllar bu "alışkanlık" sürdürüldüğünden, Tunus Bir Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Kütüphanesi Fransızca kaynak bakımından oldukça zengindir. Bunun yanında, kolonizasyon idaresinin 1881 yılından sonra, Tunus'ta kültür faaliyetlerine önem vermesiyle kurulan resmi ve gönüllü araştırma enstitülerinin kütüphaneleri, Fransız hükümeti tarafından "stratejik millî kütüphaneler" olarak değerlendirildiğinden, Türk ve İslâm-Arap incelemeleri düzenli olarak bu kütüphanelere gönderilmiştir. Bir çoğunun yayına başlama tarihi 70-80 yılı geçen ve sayıları yüzün üzerinde olan Fransızca süreli yayın tarafımızdan gözden geçirilmiş, bunlar içinde kimi eksik sayı ve ciltlere ise, ne yazık ki ulaşamamıştır. Bu nedenle, hazırladığımız yazıda tarayamadığımız eksik sayılarla hiç göremediğimiz süreli yayınların oranının elimizde bulunanlardan daha fazla olamayacağını varsayabiliriz.

Bu çerçevede elimizde bulunan yazıların dökümünü yapacak olursak; iki kitap, yirmidört makale veya yayınlanmış bildiri, on yedi kitap veya dergi tanıtma ve üç tane de Boratav hakkında yazı olmak üzere kırk altı parça veri üzerinde söz söylemeye çalışacağımızı belirtelim.

Boratav, halkbilim çalışmalarının dışında kalan yayınlanmış bir konferansının dışında, bütün yazılarında konularını Türk halkbiliminin malzemesi söze dayanan tarihsel veya halk arasından kendisi tarafından derlenen ürünlerine dayandırmaktadır. Bu yazıların büyük çoğunluğunda, Türkçe el yazması kaynakları, Fin Okulu'nun yaklaşımı çerçevesinde incelemekte ve Motif-İndeks çalışmalarına katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bu çalışmalarında Boratav, Wolfram Eberhard ile hazırladığı meşhur çalışmasıyla, AaTh indeksine sık sık başvurmaktadır. Boratav'ın bu yazılarında Türkiye'deki çalışmaları yakından takip ettiği, yazdığı tanıtımlardan ve kullandığı dipnotlardan anlaşılmaktadır. Boratav; Ş. Elçin, İ. Başgöz, S. Sakaoğlu, T. Günay, H. Özdemir, F. Köprülü, A. Gölpinarlı, H. Bayrı, İ. Hınçer, İ.Ü. Nasrattınoğlu, M. Önder, C. Öztelli, V.C. Aşkun, M. Ergin, K. Rifat, O.Ş. Gökay, A. Talat, N. Kum, N. Araz, F. Kirzioğlu, A. Caferoğlu, A.K. Tecer, M. And, N. Birdoğan, S.Y. Ataman başta olmak üzere, bir çok Türk araştırmacının çalışmalarına yazılarının dipnotlarında atıfta bulunmaktadır. Bunun yanında başta Oriens dergisinin kurucusu Hellmut Ritter (1892-1971), Turcica dergisinin kurucusu İrene Melikoff ile Wolfram Eberhard olmak üzere halkbilim veya Türkoloji çalışmalarlarıyla tanınmış W. Radloff, E. Saussey, I. Kunoş, F. Giese, M. Meunier, F. Commelin, M. Dumézil, A. Mazon, N.A. Baskakov, L. Bazın, J. Deny, J.P. Roux, O. Spies, A. Wesselski, S. Thompson, A. Aarne, E. Rossi, E.H. Garnoy, J. Nicolaides, H.F. von Diez, A.V. Gennep isimlerine Boratav'ın yazılarının dipnotlarında rastlamaktayız.

Boratav'ın yazılarında dikkat çeken bir özellik de "Türk Folkloru"nu, "Türk

Dünyası Folkloru" şeklinde algılamış ve bütün çalışmalarını bu perspektifle yürütmüş olmasıdır. Boratav, Türk dünyası ölçeğinde yaptığı çalışmalarda, genellikle Anadolu'daki prototipten hareketle, söz konusu halkbilim olayının Türk dünyasındaki görünümünü ve tarihsel durumunu aydınlatmayı denemektedir. Batı Türkoloji çalışmalarının yasaksız ve zengin araştırma alanlarından biri olan Türkistan üzerine Boratav'ın yaptığı çalışmalar, 1950'li, 60'lı ve 70'li yıllarda Türkiye'nin Türkistan üzerine bilimsel dikkatinin ne derece azalmış olduğunu "ironik" bir üslupla ortaya koymaktadır. Boratav'ın yazılarında adlarına rastladığımız Türk soylu araştırmacılar arasında E. Ahundov, B.A. Karryev, F. Köçerli, H. Muhammedzad Sadık, S. Cavit ilk sıralarda gelmektedir.

Boratav, yazılarında Türkiye'de yayınladığı kitaplarına sıkça atıfta bulunmakta, bunlar arasında ise; Köroğlu Destanı, Halk Hikayeleri, Pir Sultan, Folklor Edebiyat 1, Halk Şiiri Antolojisi, 100 Soruda... serisinde yayınladığı kitaplar ilk sıralarda yer almaktadır. Kimi yazılarında "Boratav Arşivi" kaydını taşıyan dipnotlara rastlamakta isek de, bu tür yazıların sayısı büyük bir yekun tutmamaktadır. Ayrıca eldeki yazılar arasında doğrudan arşiv malzemesinin yayınlanması şeklinde olanların sayısı yok denecek kadar azdır.

Boratav yazılarının büyük çoğunluğunu 1946 yılında Hellmut Ritter tarafından kurulan Oriens ve 1969 yılında İrene Melikoff tarafından kurulan Turcica dergilerinde yayınlanmıştır. Bu iki önemli Türkoloji dergisinin dışında kalan ve tarih, halkbilim, etnoloji, antropoloji alanında yayınlanan dergi ve armağan kitaplarda da yazıları bulunmaktadır. Boratav'ın yazıları 1950'li ve 1960'lı

yıllarda yoğunlaşmakta, 1980'lere geldiğimizde yayın sayısı azalmaktadır. Boratav'ın elimizdeki yazıları, onun 1970'li yıllarda büyük bir hız kazanan "kurumsal tartışmalar"a girmediğini göstermektedir. Onun çalışmalarında Alman okulunun Türkoloji yaklaşımının etkili olduğunu söylemek yanlış olmaz sanırım. Folklor ürünlerine tarihsel bakış diye adlandırabileceğimiz bu çalışma yöntemiyle Boratav, folklor ürünlerinin tarihsel doğuş ve yayılış ve yeni biçimler alış süreçlerini izlemeye çalışmıştır.

Boratav'ın Oriens dergisinin çeşitli sayılarında yer alan ve bütün koleksiyonunu tanıttığı Türk Folklor Araştırmaları dergisi ile ilgili değerlendirme yazıları, Türk Halkbilim dergiciliğinin uluslar arası alana taşınması sürecinde son derece olumlu ve sabırlı bir çalışmanın ürünü olarak kayda değerdir.

Halk şiirine yansıyan Atatürk düşüncesini ve Cumhuriyet dönemi halk şiirini değerlendirdiği yazılarında Boratav'ın Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ilkelere karşı veya kayıtsız olduğu şeklinde anlaşılacak ifadeleri bulunmamaktadır. Ancak, Cumhuriyet döneminde partilerin din politikasını irdelediği ve halkbilim metodolojisinin tamamen dışında kalan bir yazısında, yazının yayınlandığı yıllardaki Türkiye'deki ideolojik kampaşmadan etkilendiği gözlenmektedir.

Nasreddin Hoca ve Türk Atasözleri yazmalarını değerlendirdiği ve metinlerini yayınladığı yazılarında yer alan bir takım sözler, Türkiye'deki folklor çalışmaları açısından "bir hayli müstehcen" bulunabileceği düşünülebilirse de, Boratav tarafından her hangi bir "kapatma"ya tabi tutulmaksızın yayınlanmıştır.

Boratav'ın elimizdeki yazılarının yayınlandığı yerlerle ilgili akademik iliş-

kilerine bakacak olursak, onun ilk yazılarının yayımlandığı Oriens dergisinin kurucusu Hellmut Ritter ile yakın ve samimi bir bilimsel diyalog içinde olduğu yazılarından anlaşılmaktadır. Yazılarında zaman zaman Ritter'in fikirlerine atıfta bulunmakta, tarafına sağlanan bilimsel desteğe teşekkür etmekte, ayrıca bir makalesini Ritter'in 70. yaşına adanmıştır. Bununla birlikte, Oriens dergisinin "Tahrir Heyeti"nde, R.R. Arat ve M. Fuad Köprülü Türkiye'den iki bilim adamı olarak yer alırken, Boratav adıyla karşılaşmıyoruz.

Strasbourg Üniversitesi Türkoloji Enstitüsü tarafından kurulan ve daha sonra Paris Üniversitesi Türk Araştırma Enstitüsü, Ain-en-Provence Üniversitesi Türk Araştırma Enstitüsü ve İstanbul Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü tarafından desteklenen ve kurucu başkanı Irène Melikoff olan Turcica-Revue d'Etudes Turques (Türk Araştırmaları Dergisi)'nin 1970 yılında yayınlanan 2. sayısında "Yayın Kurulu Üyesi" olarak Boratav adını, Paris'teki "Bilimsel Araştırmalar Millî Merkezi (CNRS) Araştırma Uzmanı ünvanıyla görüyoruz. Daha sonraki yıllarda Halil İnalçık ve Altan Gökalp adlarına da yer veren derginin, 1990'lı yılların başında, Boratav adını üyelikten çıkardığı görülmektedir. Boratav'ın Turcica dergisinin kurucusu Irène Melikoff ile de tıpkı H. Ritter gibi yakın ilişki içinde olduğu yazılarından anlaşılmaktadır. Nitekim, İ. Melikoff'un 70. yaşına adanmış bir makalesi de bulunmaktadır.

Fransa'nın her türlü bilimsel ve stratejik araştırmalarının beyni durumunda olan Bilimsel Araştırmalar Millî Merkezi (CNRS)'nin çeşitli organlarında görev alan Boratav, uzun yıllar Türk araştırmaları Enstitüsü'nde Araştırma

Uzmanı olarak çalışmış, 1970'li yıllarda bir araştırma grubunun içinde yer alarak "Akdeniz Toplulukları Üzerine Etnolojik Araştırma" başlığı altında 1971, 1972 ve 1976 yıllarında üç çalışmanın gerçekleştirilmesine katkı sağlamıştır.

1970'li yılların sonunda Boratav'ın Paris'teki Yüksek Araştırmalar Uygulama Okulu'nda Fahrî Araştırma Müdürü olarak görev aldığı, "Cumhuriyet Türkiye'sinin Dinî Politikası" üzerine verdiği konferansın 1981 yılında yayınlanan metninde yer almaktadır.

Boratav'ın ölümü nedeniyle Turcica'da Altan Gökalp tarafından kaleme alınan yazıda Boratav'ın 1927 yılında başlayan çalışmalarının zengin bir arşiv oluşturduğu, Fransız folklorcu Arnold Van Gennep'in folklor geleneğini sürdürdüğü, Türk folkloru üzerine 6000 sayfalık bir koleksiyon oluşturduğu ve Fransız Bilimsel Araştırma Millî Enstitüsünde çalıştığı, 1948 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ndeki görevinden ayrılışına da atıfta bulunularak değerlendirilmektedir.

Türkiye'de Boratav üzerine bilimsel çalışmalar belli bir ivme kazanmış, ölümünden sonra ise bu çalışmalar hızlanmıştır. Bu çerçevede Arzu Öztürkmen, Hande Birkalan, İsmail Görkem ve M. Sabri Koz gibi araştırmacıların çalışmaları başta olmak üzere Metin Turan tarafından hazırlanan Boratav Armağanı, Millî Folklor dergisi tarafından hazırlanan "Boratav Dosyası" ve nihayet "Boratav Arşivi'nin Yayınlanması" projesi kayda değerdir. Uluslar arası bir Türk halkbilimcisi olan Boratav'ın "Bibliyografyası"nın hazırlanması projesine küçük bir pencere açmak amacıyla da içeren bu çalışmanın, bu konudaki düşüncelerin hayata geçirilmesi süreçlerine katkı sağlaması dileğimizdir.

Boratav'ın Fransızca Yazılarının Kaynakçası

A) Kitaplar

1. Le Tekerleme, Contribution à l'étude typologique et stylistique du conte populaire turc (Tekerleme, Türk halk masalının biçim ve tip yönünden incelenmesine katkı), Paris 1963, Cahiers de la Société Asiatique, XVII.

2. Makhtoumkouh Firaoui, Poèmes de Turkménie (Mahtumkulu Firakî, Türkmenistan Şiirleri), Paris 1975, Publications Orientalistes de France, 131 S.

Not: Louis Bazin'le ortak hazırlanan kitapta B. A. Karryev'in uzun önsözünün Fransızcası ile çevirmenlerin notları ve Mahtumkulu'nun Fransızcaya çevrilen şiirlerinin yer aldığı kitabın kapağında Boratav'ın adı sehven "Boravav" olarak yazılmıştır.

B) Makale, Bildiri ve Konferanslar

1. "Les recits populaires turcs 'hikâye' et les 'mille et une nuits" (Türk halk hikâyeleri ve 'Binbir Gece'), **Oriens-Milletlerarası Şark Tetkikleri Cemiyeti Mecmuası**, 1. Cilt (1948), s.63-73.

Not: Birbir Gece Masalları ile Türk Halk Hikâyeleri arasındaki paralellikler Kerem ile Ash ve Kirmanşah hikâyeleri üzerinde yoğunlaştırılan örneklerle incelenmektedir.

2. "Notes sur 'Azrail' dans le folklore turc" (Türk folklorunda Azrail üzerine notlar), **Oriens**, 4. Cilt (1951) No:1, s.58-79.

Not: "Ölüme karşı savaş" ve "Başka mitler ve Azrail üzerine, ölüm ve alın yazısı üzerine boş inançlar" iki ana başlığı altında, Anadolu ve Türk dünyasındaki malzeme incelenmekte, bu konudaki motiflerin Türk ve dünya folklorundaki görünümüne TTV çevresinde cevap aranmaktadır.

3. "Les travaux de folklore turcs (1908-1951)" (Türk Folklor Çalışmaları (1908-1951)), **Anadolu Revue des Etudes d'Archéologie et d'histoire en Turquie**, 1952, s.71-85.

Not: İstanbul'daki Fransız Arkeoloji Enstitüsü tarafından yayınlanan Anadolu-Türkiye Tarihî ve Arkeolojik Araştırmalar Dergisi'nde yer alan bu makalesinde Boratav, 1908 yılından başlayarak 1951 yılına kadar halkbilimi alanında yayınlanan eserleri tanıtmakta, Türkiye'deki halk edebiyatı çalışmalarının gelişim süreçlerini irdelemektedir. Öte yandan dergi bu sayısını Türkiye'deki dil, tarih, sosyoloji, sanat tarihi ve halkbilimi konularındaki çalışmalara ayırarak Louis Bazin, Robert Mantran, Ö. L. Barkan, Ziyaeddin F. Fındıkoğlu ile Albert Gabriel'in alanları ile ilgili benzer çalışmalarını da yayınlamıştır.

4. "Le mythe turc du premier homme d'après Abû Bekr b. Abd-Allâh, XIVE siècle" (Abû Bekr b. Abd-Allâh'a göre Türk mitinde ilk insan, XIV. yüzyıl), Y.a.y. (Yer aldığı yayın): **Proceeding of the 23 th international congress of Orientaliste**, Londra 1954, s.198-199.

5. "Quatre-vingt quatorze proverbes turcs du XVe siècle, rastés inédits" (XV. yüzyıla ait yayınlanmamış doksan dört Türk atasözü), **Oriens**, 7. Cilt (1954), s.223-249.

Not: Orijinali Millî Kütüphane'de bulunan ve Vedat Çelebi tarafından yayınlanan Atasözleri arasında "müstehcenlikleri" nedeniyle yer verilmeyenlerin de bulunduğu doksan dört atasözünün latin ve arap harfli Türkçesi ve Fransızcası verilerek, eş ve benzer metinleri karşılaştırılmaktadır.

6. "Les histoires d'ours en Anatolie" (Anadolu'da ayı hikâyeleri), **FF. Communications**, No.152 (1955), Helsinki.

7. "Les Noirs dans le folklore turc et le folklore des Noirs de Turquie" (Türk folklorunda Siyahiler ve Türkiye Siyahilerinin folkloru), **Journal de la société des Africanistes**, XXVIII (1958).

8. "Ak-Köbök, Salur Kazan et Sosurga. Un motif de l'épopée Oghouz et son rayonnement en Anatolie, au Caucase et en Asie Centrale" (Ak-Köbök, Salur Kazan ve Sosurga. Oğuz Destanı'nın bir motifi ve Anadolu, Kafkas ve Orta Asya'daki yansıması), **L'Homme-Revue française d'antropologie**, II. Cilt, No.1 (1963), s.86-105.

Not: Ak-Köbök Destanı'nın Orta Asya, Sosurga Destanı'nın Kafkas ve Anadolu'ya göçen Karaçay eş metinleri ile Salur Kazan tipi karşılaştırmalı olarak incelenmektedir.

9. "Autour de Nasreddin Hoca-Textes et commentaires" (Nasreddin Hoca etrafında-Metinler ve açıklamalar), **Oriens**, 16. Cilt (1963), s.194,223.

Not: Oriens dergisinin kurucusu Hellmut Ritter'in 70. yaşına ithaf edilen bu makalede, çeşitli yazmalardan derlenen Nasreddin Hoca ve Sivrihisarlı tipine ait fıkraların Türkçe metinleri ve Fransızca çevirileri verilerek, fıkra motiflerinin Stith Thompson'un Motiv-Index of Folk-Literature adlı eserindeki karşılıkları değerlendirilmektedir.

10. "Litterature orale" (sözlü edebiyat), **Philologiae Turcicae Fundamenta**, II. Cilt (1964), Wiesbaden.

11. "La littérature des aşık" (Aşık Edebiyatı), **Philologiae Turcicae Fundamenta**, 1965, Wiesbaden.

12. "L'épopée et la hikâye" (Destan ve Hikâye), **Philologiae Turcicae Fundamenta**, 1965, Wiesbaden.

13. "Le conte et la légende (Masal ve Efsane), **Philologiae Turcicae Fundamenta**, 1965, Wiesbaden.

14. "Les proverbes" (Atasözleri), **Philologiae Turcicae Fundamenta**, 1965, Wiesbaden.

15. "Les devinettes" (Bilmeceler), **Philologiae Turcicae Fundamenta**, 1965, Wiesbaden.

16. "La poésie folklorique" (Halk Şiiri), **Philologiae Turcicae Fundamenta**, 1965, Wiesbaden.

17. "Le conte et la narration épico-romanesque" (Masal ve kahramanlık-aşk hikâyesi anlatımı), **Turcica-Revue d'études turques: Peuples, langues, cultures, États**, 1. Cilt (1969), s.95-122.

Not: "Masal", "Destan" ve "Hikâye" kavramları etrafında, Köroğlu kollarından Silistre ve Koca Bey ile Erzurumlu Hoca Fenâyi'nin oğlu Mahzunî ve Gündeşlioğlu hikayelerinin Anadolu ve Azerbaycan eş metinleri, W. Eberhard-Boratav tarafından hazırlanan Typen türkischer Volksmärchen (Wiesbaden 1953), A. Aarne ve S. Thompson tarafından hazırlanan Motif-Index of Folk-Literature'de (Helsinki 1932-1936) bulunan karşılıklarına göre değerlendirilmektedir.

18. "Saya, une fête pastorale des Turcs d'Anatolie et Azerbaïdjan" (Saya, Azerbaycan ve Anadolu Türklerinde bir kır bayramı), **Turcica**, 3. Cilt (1971), s.222-30.

Not: Saya'nın Güney ve Kuzey Azerbaycan ile Anadolu Türkleri arasındaki uygulamaları karşılaştırmalı olarak incelenmektedir.

19. "La littérature populaire turque contemporaine" (Çağdaş Türk halk edebiyatı), **Turcica**, 5. Cilt (1975), s.47-67.

Not: 6 Aralık 1972 tarihinde Strasbourg Üniversitesi'nde konferans olarak sunulan bu metinde, âşıklık geleneğinin ozanlığa uzanan kökleri ve Türkistan bağlantısı değerlendirildikten sonra,

1928 yılından sonra âşıklık geleneğinde meydana gelen gelişmeler, değişmeler incelenmekte; âşık kahvehaneleri, gösteri salonları, kitap yayımları incelenerek, matbaa ve kaset kullanımı yoluyla destan satıcılığı ve sanatın son durumu irdelenmektedir.

20. "Les maîtres de l'espace sauvage" (İssız yerin sahipleri), Y.a.y: **Pratiques et Représentations de l'Espace dans les Communautés Méditerranéennes, À la Memoire de Roger Bastide**, Paris 1976, s.89–100, CNRS (Centre National de la Recherche Scientifique) yayını.

Not: "Kır", "Bozkır", "Çöl", "Dağ", "Yaban", "Tekin", "İssız Su Başları", "Tekke", "Türbe", "Orman", "Koncolos", "Albasta", "Peri", "İyi Saatte Olsunlar" gibi kavramlar etrafında, Türk folklorundaki ıssız yerlerle ilgili inançlar incelenmektedir.

21. "La politique religieuse de la Turquie républicaine" (Cumhuriyet Türkiye'si'nin din politikası), Y.a.y: **La compréhension de leur passé parler musulmans d'aujourd'hui, Actes du 4e colloque de l'association pour l'avancement des études islamiques**, 9–10 Mars 1979, Paris 1981, s.149–162. Association pour l'avancement des études islamiques yayını.

Not: Alt başlığı "Anayasa ve Politik Partilerin Programları (1923–1973) olan bildirisinde Boratav, anayasa ve parti programlarını din siyasetleri açısından değerlendirmektedir. Bildirinin sonunda, Paris 3 Üniversitesi İslâm ve Arap İncelemeleri Enstitüsü Müdürü Claude Cahen tarafından yönetilen ve Y. Sertel, B. Spuler, D. Bogdanovic, P. Dumont ve bazı dinleyicilerin katıldığı ve özellikle "Türkiye'de etnik sorunlar" üzerinde yoğunlaşan "Tartışma Bölümü" yer almak-

tadır. (s.163–170).

22. "La guerre de la libération et Atatürk dans la tradition populaire" (Bağımsızlık Savaşı ve Halk Geleneğinde Atatürk), **Turcica**, 14. Cilt (1982), s.268–286.

Not: Bağımsızlık Savaşı ve Atatürk'ün destan, ağıt, türkü gibi halk şiirinde, efsane, fıkra gibi halk anlatılarında ve yazının ekinde verilen çağdaş halk şairleri listesinde yer alan âşıkların şiirlerinde ne şekilde işlendiği değerlendirilmektedir.

23. "La légende de la pomme rouge et du Pape-de-Rome" (Kızıl Elma ve Roma Papası Efsanesi), Y.a.y: **Mélanges Maxime Rodinson**, Paris 1982, s.127–134.

Not: Bu makalenin Türkçeye çevirisi için bkz. Millî Folklor dergisi sayı:48 (Kış 2000), s.84–88.

24. "Les légendes de Sarı Kız et d'Al-Kız" (Sarı Kız ve Al Kız Efsaneleri), **Turcica**, 21–23. Cilt (1991), s.221–233.

Not: Turcica, dergisinin kurucusu İrene Melikoff'un 70. yaşına adandığı uzun bir girişle belirtilen bu makalede Kaz Dağı ve Sarı Kız efsaneleri ile Erzincan'dan 1939 yılında yazar tarafından derlenen Al Kız efsanesi incelenmektedir.

C) Tanıtmalar

1. "Fazıl Yenisey, Bursa Folkloru, Bursa 1955, 223 P."

Oriers, 10. Cilt (1957), s.310–311.

2. "İlhan Başgöz, İzahlı Halk Edebiyatı Antolojisi (Antologie annotée de la littérature populaire), Vol: 1:Oeuvres des poètes populaires–İstanbul, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitabevi, 1956, 240 P."

Oriers, 10. Cilt (1957), s.309–310.

3. "Türk Folklor Araştırmaları (TFA, Recherches de folklore Turc), Organe du "Halk Bilgisi Derneği" (Société de folklore Turc), mensuel, paraissant à

İstanbul, Directeur: İhsan Hınçer, Nos: 78–89, Janvier–Décembre 1956"

Oriens, 10. Cilt (1957), s.326–328.

4. "Wolfram Eberhard, Minstrel Tales from southeastern, Turkey–Berkeley and Los Angeles, University of California Press. 1955, 92 pages (folklore studies:5)"

Oriens, 10. Cilt (1957), s.176–179.

5. "Türk Folklor Araştırmaları, Nos:90–101, Janvier–Décembre 1957"

Oriens, 12. Cilt (1959), s.207–227.

6. "Türk Folklor Araştırmaları, Nos:102–113, Janvier–Décembre 1958",

Oriens, 13–14. Cilt(1960–1961), s.359–362.

7. "Türk Folklor Araştırmaları, Nos:102–113, Janvier–Décembre 1959, Janvier–Décembre 1960", **Oriens**, 15. Cilt (1962), s.429–435.

8. "Otto Spies, Türkisches Puppentheater. Versuch einer Geschichte des Puppentheaters in Morgenland. –Emsdetten/Westf., Verlag Lechte 1959. (Die Schaubühne, Bd. 50)", **Oriens**, 16. Cilt (1963), s.342–343.

9. "Türk Folklor Araştırmaları, Nos:138–149, Janvier–Décembre 1961", **Oriens**, 17. Cilt (1964), s.226–230.

10. "Georges Dumézil, Document Anatolies sur les langues et les traditions du Caucase, Paris Institut d'Ethnologie 1965, 269 p., pl. (Travaux et mémoires de l'Institut d'Ethnologie, LXXI)", **L'Homme** 7. Cilt (Temmuz–Eylül 1967) No:3, s.116–117.

11. "Türk Folklor Araştırmaları, Nos:150–197. Janvier 1962–Décembre 1965", **Oriens**, 20. Cilt (1967) s.199–215.

12. "Irène Mélikoff, Abû Muslim, le "Porte-Hache" du Khorassan dans la tradition épique turco-iranienne, Paris, Librairie Adrien Maisonneuve 1962, 160 pages", **Oriens**, 2–22. Cilt (1968–1969), s.480–498.

13. "Irène Melikoff, La geste de Me-

lik Dânişmend. Etude critique du Dânişmendnâme. Tome:I: Introduction et tradition, Tome:II: Edition critique avec glossaire et indexs. Paris, Librairie Andrien–Maisonneuve 1960, 460 et 352 pages (Publications de L'Institut Français d'Archéologie d'İstanbul, 10.11)" **Oriens**, 21–22. Cilt (1968–1969), s.480–498.

14. "Türk Folklor Araştırmaları, Nos:198–209. Janvier–Décembre 1966", **Oriens**, 21–22. Cilt (1968–1969), s.498–502.

15. "Türk Folklor Araştırmaları, Nos:210–221. Janvier–Décembre 1967", **Oriens**, 25–26. Cilt (1976), s.403–408.

16. "Türk Folklor Araştırmaları, Nos:222–257. Janvier 1968–Décembre 1970", **Oriens**, 25–26. Cilt (1976), s.408–422.

17. "Hasan Özdemir, Die altomanischen Chroniken als quelle zur türkischen Volkskunde (Les Chroniques ottomanes comme source du folklore turc) Freiburg/Breisgau, Ed. Klaus Schwarz, 1975, 460 P.", **Turcica**, IX/2–X. Cilt (1978), s.264–265.

Ç. Boratav Hakkında Yazılanlar

1. Michèle Nicolas, "Pertev Naili Boratav. Türk Folkloru (Türk Halkbilimi–II. 100 Soruda Türk Folkloru: İnanışlar, töre ve törenler, oyunlar), İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1973, in.120–334 P.", **Turcica**, VII(1975), s.309–311.

2. Alexandre Popovic, "Pertev Naili Boratav. Türkische Volkserzählungen und die Erzählerkunst (Übersetzer Wolfram Eberhard), Taiwan (Formose), The Orient Cultural Service, 1975, 2 Vols. in–80, XII–228 et 229–410 P. (Asian Folklore and Social Life Monographs, 73–74)", **Turcica**, VIII/2 (1976), s.261–262.

3. Altan Gökalp, "In Memoriam Pertev Naili Boratav", **Turcica**, 30. Cilt (1998), s.9–10.